

Ünnepi beszéd a Bölcsészettudományi Kar „30/20” rendevénysorozatának záró rendezvényén

2013. október 11., Vargha Damján Konferenciaterem

Tisztelt Rektor Úr!

Tisztelt Polgármester Úr!

Tisztelt Püspök Úr!

Tisztelt Képviselő Úr!

Tisztelt Dékán Asszony, Dékán Urak!

Tisztelt Ünneplő Közönség!

„Az egyetemen a folyamatos kutatómunkának kell az oktatás alapjául szolgálni. Azt szeretnénk, hogyha a felsőéves diákokkal a tanárok a saját kutatásaik alapján tekintenek át az anyagot, a szaktárgy fő kérdéseit. S a többit a diákok maguktól tanulják meg, de nemcsak olvasás útján (...), hanem bizony saját kutatásaikat is bevonva a főlkészülésbe. Tehát nemcsak az a feladatunk, hogy olvassanak, hanem hogy ennek alapján alkossanak valamit. (...) A felsőéves diák – nem „hallgató”-ról beszélek, mert az passzív befogadói magatartás elnevezése – a tanészék munkatársa. (...) A diákoknak nemcsak fogyasztaniuk kell a tudományt, hanem hozzá kell járulniuk a tudomány termeléséhez is.”¹

Ezeket a gondolatokat Szépe György professzor úr fogalmazta meg 1984 őszén, egy évvel azután, hogy kezdetét vette a most 30. évfordulójához érkező történet. Szépe professzor, ha köztünk lehetne, minden bizonnyal elégedetten nyugtázná, hogy mindaz, amit ő megálmodott célként, ezekkel a szavakkal valósággá vált. Ünnepi köszöntő beszédemet az ő fentebb idézett gondolataira szeretném építeni.

A mai programot áttekintve kitűnik, hogy nálam sokkal hivatottabbak fognak visszaemlékezni a *múltra*. A kezdetekről, a 30 évvel ezelőtti kihívásokról, az önzetlen munkáról Ormos Mária professzor asszony és Borhidi Attila professzor úr fognak majd szólni, s tekintenek vissza a *kezdetekre*. Lesz egy ünnepi könyvbemutató is, mely erre az alkalomra készült – „*A pécsi bölcsészkar bölcsője*” című munkáról lesz szó –, továbbá egy filmbemutató is, „*30 év 20 percben*” címmel.

Miután ebben a rövid összefoglalóban nem lehet teljes leltárt készíteni az elmúlt 30 évről, köszöntőmben arra törekszem, hogy alapvetően a *mostra*, a *jelenre* koncentrálna vázoljam azt, hogy hová is jutottunk három évtized alatt. Szépe professzor úr egyik gondolata a tanárokhöz szólt, akik – ismét őt idézve – „*a folyamatos kutatómunka*” fő letéteményesei. Tanáraink, a jelenlegi Bölcsészettudományi Kar oktatói állománya, a humán erőforrás, kiemelkedően fontos tényezők, ezért röviden erről szólnék. A kar teljes oktatói létszáma a kezdeti folyamatos növekedést követően 2007 óta valamelyest csökkent, s az akkori 301

¹ VEKERDY Tamás: Egyetem és kísérlet Pécsen. Beszélgetés Bécsy Tamással, Ormos Máriával és Szépe Györggyel. *Jelenkor* (27.) I. 1984/9. 805–814.; II. 1984/10. 899–908., idézet: II. 9.

főhöz képest a 30. jubileumi évben, 2013 szeptemberében 263 fő, a teljes foglalkoztatású oktatók száma pedig 236 fő. A tudományos minősítettséget tekintve mostanra 81%-ot értünk el, ami 178 tudományos fokozattal rendelkező oktatót jelent, s tegyük hozzá: egy részük saját nevelésünk, azaz már itt végzett nálunk, s a kar doktori iskoláinak valamelyikében szerzett tudományos fokozatot. Országos összehasonlításban is ez igen jó aránynak mondható. Ha az oktatókat munkaköri besorolás szerint nézem, az elmúlt évtizedek ezen a téren is meghozták az eredményt, mert 34 fő teljes állású egyetemi tanárunk van, ebből 22 fő akadémiai doktor, van egy akadémiai rendes tagunk és egy levelező tagunk is. A kar minősített oktatói gárdájából 58 fő a teljes munkaidős docens.

A jövő utánpótlása szempontjából fontos, hogy 79 adjunktusunk van, s közülük jónéhányan közvetlenül habilitáció előtt állnak. Az oktatói előrelépés az utóbbi öt évben igen dinamikus volt: 42 adjunktusi, 18 docensi és 11 egyetemi tanári kinevezés történt. A BTK jelenlegi oktatói összetétele, magas minősítettsége jelentős tudományos súlyt adott ahhoz, hogy a Pécsi Tudományegyetem megkaphatta a kutatóegyetem címet, s ez volt a záloga a sikeres kari intézményi akkreditációnak is 2012 tavaszán. Az előző években a fiatalítás keretében sikerült tanársegédeket is felvennünk. Jelenleg 46-an dolgoznak teljes munkaidőben a BTK-n, és mindannyian doktori tanulmányokat is folytatnak, illetve a disszertációjuk megvédése előtt állnak. A BTK imént vázolt humán erőforrása az alábbi szervezeti egységekben dolgozik: 11 intézetünk van, melyeken belül 35 intézeti tanszék és 18 kutatóközpont tevékenykedik. Összehasonlításként, 1992-ben, a BTK megalakulásakor csak 2 intézet volt, s annak idején 22 önálló tanszék működött.

A kar hallgatóiról is szólnék pár szót, és ismét idézem Szépe professzor urat, aki azt mondta, hogy a hallgatóknak „nemcsak az a feladatuk, hogy olvassanak, hanem ennek alapján alkossanak valamit.” Ő nem hallgatókról, hanem diákokról beszélt, olyanokról, akik kutatnak is. Érdeemes először áttekintenünk a kar diáklétszámának alakulását. Amikor 1983-ban elindult az egyetemi képzés és ezen belül az egyetemi karrá válás folyamata, 108 egyetemi hallgatóval kezdtünk, és ez 6 bölcsész szakot érintett akkor: az angolt, a magyart, az irodalom–nyelvészetet, a művészettudományt, az orosz és a történelmet. Ez annak idején 5 %-át adta a Tanárképző Főiskola hallgatói létszámának. A diszciplinárisan elkülönülő tudományterületek, a szerteágazó képzési struktúra, valamint a megnövekedett hallgatói létszám 1990-re szétfeszítette a Tanárképző Kar kereteit. 1990-ben rektori megbízással jött létre az az átszervezést előkészítő bizottság, mely hosszas egyeztető munkálatok után javasolta a bölcsész- és természettudományi szakterületek kari szintű szétválasztását. A Janus Pannonius Tudományegyetem Egyetemi Tanácsa 1991. május 29-i ülésén tárgyalta a Tanárképző Kar megszüntetését és egyúttal utódkarainak létrehozását, amit az év augusztusában a kormány is jóváhagyott. A Tanárképző Kar utódkaraiaként 1992. január 1-től jött létre a Bölcsészettudományi Kar és a Természettudományi Kar. Az önálló karrá vált BTK keretében 1993-ban 1633 hallgató vett részt az egyetemi képzésben. 2000-ben az integrált Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán az előbb említett létszám közel duplájára növekedett, 3051 beiratkozott hallgatóval. 2013-ban a BTK hallgatói összlétszáma 5293 fő volt, s ezen belül a 2013. szeptemberi tanévnyitón eskütétellel egyetemi polgárrá fogadott első évfolyamos hallgatói létszám 1086 fő volt. Emlékeztetőül: az 1983-as 108 fős első évfolyam mára több mint tízszeresére növekedett. Habár volt magasabb hallgatói létszámunk is pár évvel korábban, mindenesetre a csökke-

nés ellenére a mostani összlétszám azt jelenti, hogy a Pécsi Tudományegyetemen belül a legnépesebb hallgatói létszámmal a BTK rendelkezik.

Húsz évvel ezelőtt elkezdődött a doktori képzés is: az első – történettudományi – doktori program 1994-től Ormos Mária professzor asszony nevéhez fűződik, majd 1996-ban a nyelvtudományi doktori képzés is elindult. Ma ott tartunk, hogy a BTK 7 doktori iskolájának 20 doktori programjában folyik doktori képzés, illetve habilitációs minősítés. Ez azt jelenti, hogy a BTK-n folyó teljes graduális BA, MA és osztatlan tanárképzés oktatási-kutatási portfóliójának jelentős része – amely az 1983-as egyetemi képzés indulásakor csupán 6 képzést, míg mára már 69 képzést jelent – a doktori képzésben is folytatható. A teljesítmény impozánsnak mondható: a kar doktori iskoláiban ez év szeptemberéig 508 sikeres PhD-disszertáció megvédése történt. A három évtizedes tudományos építkezés egyik legfontosabb eredménye, hogy tudományos autonómiát szerzett a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara. S ha jól gondolom, ennek külön is jelentősége van, hiszen a '80-as, '90-es években kulcskérdés volt, hogy meg kellett nyernünk ide Pécsre budapesti tudományos intézetekből és vidéki egyetemekről – így a BTK esetében különösen Szegedről – olyan kiváló és motivált kollégákat, akik szívesen bekapcsolódnak az egyetemi szaklétesítésekbe, iskolateremtők lehetnek, s akik tanszékeket tudnak alapítani, vezetni. Manapság a BTK 7 doktori iskolája törzstagjainak egy meghatározó részéről elmondható, hogy a három évtized alatt saját hallgatókat, saját doktoranduszokat nevelt ki. A valamikori tanítványok később kollégáink lettek, a BTK, illetve más egyetemek doktori iskoláiban habilitáltak, és végül docensként, egyetemi tanárként, vezető oktatóként dolgoznak. A legsikeresebbek MTA doktora címet szereztek, illetve akadémiai doktori disszertációjuk beadása előtt állnak.

A következő gondolatom azzal kapcsolatos, hogy hogyan is alakult a BTK megítélése, presztízse az egyetemen, a városon, s az országon belül. E kérdésre adható szubjektív, de adható objektív válasz is. Mindenesetre a kulcsszó a *felzárkózás*, hiszen a vágyott cél az volt, hogy ériük be a nagyobb tradícióval rendelkező egyetemek bölcsészkarait. Ebben a felzárkózási, utolérési folyamatban – s ezt büszkén jelenthetem a tisztelt hallgatóságnak – sikerült beérnünk a többi tudományegyetemi bölcsészkart. Túlzás nélkül mondhatom, hogy a Szegedi Tudományegyetem, a Debreceni Egyetem, s az ELTE bölcsészkarai úgy tekinthetnek karunkra mint egyenrangú társintézményre. Ha az objektív számokat nézem, a tanárkollégák és a diákok mérhető teljesítményét veszem számba, akkor szólnom kell a tudományos diákköri munkáról is, amiben a kar nagyon szépen teljesített. Erre Szépe professzor is utalt, amikor arról szólt, hogy „*a felsőéves diák (...) a tanszék munkatársa... A diákoknak nemcsak fogyasztaniuk kell a tudományt, hanem hozzá kell járulniuk a tudomány termeléséhez is.*” Elég ha csak a két utolsó országos diákköri konferenciára utalok, a 2011-es XXX. és a 2013-as XXXI. OTDK-ra, ahol összesen 181 dolgozattal vettünk részt, és mindkét alkalommal igen szép eredménnyel szerepeltünk, hiszen az OTDK 1-2-3. helyei vonatkozásában 2011-ben az előadással résztvevő hallgatóink 28%-a, 2013-ban 26%-a ért el helyezést.

Utaltam már az oktatói minősítettségre. Nem szeretném eltúlozni, de mégis bizonyos jelentőséggel bírnak az évről évre megjelenő *HVG Diploma* különszámok, melyek objektív mérőszámok alapján országos kimutatásokat tartalmaznak arról, hogy hogyan is alakult a magyar felsőoktatási intézmények toplistája. Jelenleg 169 felsőoktatási kar van az ország-

ban, ebből az oktatók és hallgatók abszolút rangsorát tekintve az utóbbi években a 12. és 14. helyet foglaltuk el, amely számunkra igen előkelő pozíciót jelentett, s fontos szempont az is, hogy a kar az utóbbi évek során stabilan tartotta ezt a pozíciót. Ez az országos rangsor a Pécsi Tudományegyetemen belül is jó helyezést jelentett számunkra, hiszen a tízkarú egyetemen felváltva az első, illetve a második helyezést értük el.

Díszdoktora a karnak 21 kiváló tudós, illetve közéleti ember, akiknek többsége külföldi kolléga. Szívesen vállalták, hogy nevüket adják, és a PTE díszdoktorai lesznek, és megtisztelésnek tekintették a *honoris causa* elismerést, s büszkék arra, hogy a Pécsi Tudományegyetem és ezen belül a BTK díszdoktorai lettek.

Kérem, vessenek egy pillantást a BTK jogarára, amelyet 1937-ben készítettek az elődök. A jelenleg használt jogar eredetijét, a bölcsészkar jogart az 1938. február 23-i egyetemi tanácsi ülésen mutatták be a tanácstagoknak, csúcsán a fakultás szimbólumával, a bagollyal. Az ókori Athénben, az Akropoliszon a tudomány istennője, Pallasz Athéné szent állata volt a könyvhalomra telepedő bagoly mint a tudás és a bölcsesség szimbóluma. Úgy vélem, a 30. évforduló kapcsán a jelenlegi Bölcsészettudományi Kar kiállja a bagolynak mint a tudás és a bölcsesség szimbólumának a szűrős tekintetét: egyfelől méltó a jogelőd Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem Bölcsész- és Nyelv- és Történettudományi Karának két világháború közti munkájához, másfelől az 1983–2013 közti három évtizedes tudományos és oktató munkánk biztos alapot teremt a következő három évtized számára.

Köszönetemet szeretném kifejezni a Bölcsészettudományi Kart támogató három évtizedes munkájáért a jogelőd Janus Pannonius Tudományegyetem és a Pécsi Tudományegyetem rektorainak, a kar korábbi dékánjainak, dékán-helyetteseinek. Meg szeretném köszönni a munkáját a kar korábbi és jelenlegi intézetigazgatóinak, tanszékvezetőinek, oktatóinak, a Dékáni Hivatal munkatársainak, a gyakorló iskolák kollégáinak. Megkülönböztetett köszönetemet fejezem ki volt és jelenlegi hallgatóinknak, doktoranduszainknak, akik Pécsre jöttek, és a Pécsi Tudományegyetemet s ezen belül is a Bölcsészettudományi Kart választották. Örülnék annak, ha 10-15-20 év múltán visszatekintve, azok, akik itt végeztek nálunk, illetve jelenlegi hallgatóink, úgy gondolnák, hogy igen jó döntést hoztak valamikor, amikor ide jöttek, mert értékes diplomát kaptak, s szép éveket töltöttek el városunkban, a Pécsi Tudományegyetemen s annak Bölcsészettudományi Karán.

S végezetül egy személyes megjegyzéssel zárom köszöntő beszédem: a pécsi bölcsész egyetemi kar felépítésének történetébe én 1987-ben kapcsolódtam be. Szerencsésnek mondhatom magam, hogy a Szegedi Tudományegyetemen végezve és a pályámat ott elkezdve, az utam végül Pécsre vezetett, ahol közel három évtizede tevékenykedem. Nagy öröm számomra, hogy részt vehettem a történelem egyetemi szak és bölcsész fakultás építési folyamatában; és végül köszönöm mindazoknak a kollégáknak, akik bizalmat adtak nekem, hogy a három évtizedes történetünkre visszatekintő kari ünnepségünk köszöntő gondolatait a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar dékánjaként mondhattam el.

Fischer Ferenc